

MÁTYÁS ZSOLT IMRE

Árnyék a ködben

(ü-dúr fantázia és füge, avagy négykezes Ady-átirat, op. 140. no. 01)

Ha igazán csendben akarsz lenni, menj el a pusztába. Nem kell negyven napig ott maradnod... elég egy éjszaka. Amit ott megélsz, azt nem vágyod vissza többé soha. Azt a csendet csak egyszer kívánja megtapasztalni az Embernek Fia. Az nem is csend. Süketség. Némaság. És akkor érezni a legjobban, ha időnként beledöngicsél ebbe a csendbe egy-egy légy. Vagy beletücsköl a tücsök. És mintha a Jóisten azért találta volna ki a pusztát, hogy az évszázados csendet egyszer csak felferje egy hang. Akárcsak 140 évvel ezelőtt egy hagymázás, különös őszi éjszakán egy felnőttként született csecsemőé.

*Nyomban, ahogy világra jött,
beszélni kezdett, még mielőtt
anyja melléből tejet szívott volna.
– Ezt a vad mezőt ismerem,
Ez a magyar Ugar!¹ – kiáltotta,
és attól fogva csak olyankor hallgatott,
ha száját egy női mellre tapasztotta.
Isten lángoló kardja volt a nyelve.
Isten lángoló pokla volt az öle.
Verecke híres útján² jött,
ököllel döngetett kaput, falat³,
ajtóstól rontott Pusztaszer henyéire
és tollából véres új magyar dal fakadt.*

*A nemzetközi gyors késett, mint általában,
És fejfelé robogott be az állomásba
mint egy Chagall-képen a násznép.
– Sebaj – mondta az utolsó vagonban az Árnyék,
Mi mindig mindenről elkésünk⁴ –
majd egy pazar flikk-flakkal leugrott a peronra.
– Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad⁵ – rikkantotta
egy sirály hanyag nyugati eleganciájával
és felhajtott a restiben egy pohárka abszintot,
majd a holdas, nagy, téli éjszakában⁶*

MÁTYÁS ZSOLT IMRE szí-
nész, rendező (1968,
Marosvásárhely). 2013
óta közöl írásokat a
Váradban és az Erdélyi
Riportban. 2017-ben Dió-
gyerekek címmel jelent
meg novelláskötete a
Holnap kiadásában.

*dacosan szembefordult
az erdőn a havas Krisztus-kereszttel?
– Bandi vagyok,
Góg és Magóg fia⁸,
Dózsa György unokája,
Hétszilvafás bús, bocskoros nemes.
Hé, nagyurak, jó lesz tán szóba állni
mert a Nyár heves, a kasza egyenes...¹⁰
Szellemteste könnyedén suhant tova
A Fő utcán, és lebegve megállt ott,
Hol a Müller Samu mért kávévalaha.
Botjával megkocogtatta az ablakot,
S láss csudát, az ajtó feltárult legott.
De nem Müller úr állt ott hangerlivel kezében,
Imre Zoli bámult kifelé, szemében
Rémület halvány lángja lobbant.
Szíve nagyot dobbant, mikor megszólalt az Idegen:
– Megszaporodtak errefelé a szobrok,
megnőttek a fák... milyen fura ez a szép új világ.
Száll-e még páva a Vármegye házára¹¹?
Van-é bent pásztor, ki vigyázzon a nyájra?
Most is tele van a város velem?
Dúlnak-e még erre csókos ütközetek¹²?
– E pipogya fickó felettébb bosszant. –
Garcon! A Müller urat kéretem!
– Ki maga s mit akar – kérdezte
a múzeum ura, s foga koccant.
Mélyen meghajolt a fura idegen:
– Sem utódja, sem boldog őse,
Nem vagyok senkinek.¹³
Én a Halál rokona vagyok,
Szeretem a tűnő szerelmet...¹⁴
Gerincemet féktelenség sorvasztja,
Dóltömre Tökmag Jankók lesnek,
S meg kell maradnom...¹⁵ No, mindegy.
Múlt éjjel még Párisban voltam
Lédával a bálban¹⁶.
Az egyik teremben volt egy
Fekete zongora.
Senki nem ült mellette,
A billentyűi mégis mozogtak:
Bomlott húrjaiból
Tébolyult dalok szálltak.*

*Táncoltunk,
Egymás húsába beletéptünk
Vijjogva, sírva, kergetőzve,
Aztán elszálltunk a Nyárból az Őszbe, mint
Két lankadt szárnyú héja-madár¹⁷.
Hajnalban esett. Szent Mihály útján¹⁸
A pocsolyából rég látott arc nézett vissza rám:
Kunfajta nagyszemű legény volt.
A Hortobágy poétája¹⁹,
Röhögött gúnyosan az Ős Kaján²⁰.
Hagymázás, különös nyár-éjszaka volt...²¹
Fejem zúgása, szemem könnye,
Tornázó vágyaim tora,
Ez mind, mind: a fekete zongora...²²
A Pont Neuf-ről lenéztem a megáradt
háborgó Sebes-Körösre,
S hideg tajték hűtötte véretem hevesre,
étek lelkemben kis rőzse-dalok,
Füstösek, furcsák, búsak, bíborak
Arról, hogy meghalok²³.
Áh! Még éhes bennem az élet,
Éhes a szám, a tenyerem,
De a szívem az telve, csordultig,
Csömörig, a seb rajta eleven!
Moslék ország, hajh, cudar ország,
Hajh, Hortobágy, zsír-szívű rém!
Hajh, Átok-város, Redves-ugar!²⁴ –
Békétlen lelkemből Karinthy beszél!
Nekem egyforma, az én fülemnek,
Ha kék liheg, vagy kín hörög,
Vér csurran vagy arany csörög,
Vér csurran vagy arany csörög²⁵.
Ez mind, mind a fekete zongora²⁶...
S a Szűkvárosban béna kísértet szipákolt:
a vén pálinkás Ábrahám²⁷... –
mond' az Árnyék, s máris suhant tova.*

*Imre Zoli remegő szája
Most is ott tátog a Mülleráj ajtajába'...*

*Délig kóválygott a bűnös városban,
Mint egykoron, hol áldottan, hol átkozottan,
– Drakula árnyéka sem lehetne csinosabb –*

*de szavai súlyától a Kanonok sor
deszkái már nem ropogtak.
A Kálvária-domb stációi sorban
feltárultak előtte,
süvített a Rulikowskiban a
Hiába halottak éneke²⁸.
Betért minden kocsmába,
hol egykor írt és ivott hitelbe,
honnan pogányt kiáltott papra s politikusra,
rossz színészre, pletyka-rovat vezetőre:
– Sok senki, gnóm, nyavalyás, talmi,
jó lesz egy kis hódolás! És csönd.
Így nem fogok soha meghalni²⁹ –
Mitől szíve megvadult egykoron
s kalapált, azon most csak nevetett
és illant tovább.
Megnézett mindent, mit újnak talált,
s orron fricskázta újfent a Halált,
mi korán a túlvilágra ragadta...
Tán most is sír valahol Csinszka miatta?...
A Körös-parton az ősz gesztenyeleveleket
pergetett,
suhant az Árnyék, nyomában könny és fergeteg:
– Nézz, drágám, kincseimre,
Lázáros, szomorú nincseimre.
S legyenek neked sötétek, ifjak:
Őszülő tincseimre...³⁰ –
visszhangzott messziről, egy másik világból.
Ki akkor közel volt, most távol esett, távol...
Megeredt a szeme a nagy árnyék-embernek,
S mielőtt kinyíltak volna szirmai a vágynak
Sóhajtott s ment tovább
sötét bárdja a Hortobágnak.*

*Délben Pollák mamánál megebédelt,
Hitelben itt is, mert egy árnyék nem fizet,
Aztán fiákerért kiáltott a Fő utca sarkán,
Hol boldog-boldogtalan korzózott tarkán.
– Párisba megyünk, szól a kocsishoz,
hajtson az állomásra.
Útközben megállunk egy utolsó vallomásra...
A Léda házánál – bölintott a choffeur
s lecsapta a taxaméterórát.*

*Szűcs Laci aznap fura Üzenet-et talált
A szerkesztőség postaládájában, benne ez állt:
Törjön százegyszer százszor-tört varázs:
Hát elbocsátlak még egyszer, utólszor,
Ha hitted, hogy még mindig tartalak
S hitted, hogy kell még elbocsáttatás³¹.
Ez nekem szól? Vagy neked, Ali,
Ez elbocsátó szép üzenet?
Szűcs Laci és Szaladár aznap
sokat töprenkedett,
ki hagyhatta aládában ez ódon levelet?*

*Az üres állomáson közölték, hogy
Nyugat felé az összes járatot törölték.
– Sebaj, gondolta az Árnyék, akkor majd
Holnap. – Biccentett
s megfordult, majd elképedve szólalt:
– De hogyan? ma van már a Holnap?
Mitől, hogy mégis Párisban érzem magam?
Ez még nekem is sok – csodálkozott
S Váradról egyenesen Páris utcájára lépett.
– Fölcsillog az éges-éig
Én Párisom csillogása.
Óh, más Páris, most érkezik
Te régi gyerkőcöd mása³² –
Az Árnyék lelkenedezve táncra perdiül
S a Fények városa látszólag örül
tékozló fiának.
– Kávézni, tüstént, a Deux Magots-ba! –
Rikkantott s még épp elcsípte
az induló villamost.
– Mi újság errefelé? – kérdezte a sápadt kalauzt
Ki lustán forgatta meg az indítókart.
– Párisba? Tegnap beszökött az ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen
Kánikulában, s találkozott...
– Velem?³³ – kacagott a fura idegen,
S leugrott a villamosról a Montmartre közepén.
– Páris szívéen fekszem,
Rejtve, kábultan és szabadon,
Hunnia új szegény legényét
Őrzi nevetve
S beszórja virággal a Bakony.*

Itt halok meg, nem a Dunánál,
Szemem nem zárják le csúf kezek.
Hív majd a Szajna s egy csöndes éjen
Valami nagy-nagy,
Bús semmiségbe beleveszek.³⁴
*De addig is jöjj, Páris, mulatunk,
Nem adjuk könnyedén életünk s magunk,
Egy utolsó táncra perdüljön mindenki,
Kurva és úrinő, művész, bűvész, senki.*
Két fráter hordja föl a bort,
Roskadjon ma az asztal,
Teljünk be ma, testvéreim,
Alleluja, alleluja,
Mámmorral és malaszttal.³⁵
*De Páris megvakult, észre se vette,
hogy rég látott fia sírva esik térdre
kopott macskakövein,
dolga után futott mind, ki arra járt,
nem kértek bort, nem félték a Halált,
s az Árnyék keserűn nézett fel az égre:*
– Be szikkadt szájjal mosolygok megint,
Száraz bölcsesség vén aszálya bennem:
El kell már megint nagy vizekre mennem³⁶.
Se terv, se kedv, se pénz, se asszony,
Álomporoktól zúg a fejem,
Nincs, ami Párisban marasszon.³⁷
*Rohanva vissza a Gare de l' Estre,
Elcsípte még a vonatot, mi visszahozza Keletre.*
– Fagyos lehellet és hullaszag
Száll ott minden virág felett.
Elátkozott hely. Nekem: hazám.
A naptalan Kelet.
Mégis megyek. Visszakövetel
A sorsom. S aztán meghalok.
Megölnek a daltalan szivek
S a vad pézsma-szagok.³⁸
*Szétnézni még egyszer a grófi szérűn³⁹,
Hol egykoron a tűz pusztított,
beletúrni a szent humuszba⁴⁰ –
ez volt az utolsó, mit az Árnyék áhított.*
A Garasos hídon a Köröst bámulva
A sötét éjben szeme előtt
film pereg

s kockáról kockára látja a jövőt,
mi zavaros,
mint Delphoiban a Pythiák jóslata:
– Kajánok, bitorlók voltak s lesznek,
Kik fülekbe forró ólmot⁴¹ öntsenek,
S lesznek hígfejűek⁴² is, törpék⁴³,
kik Herkulest döntsenek.
De én ifju szivekben élek s mindig tovább,
Hiába törnek életemre
Vén huncutok és gonosz ostobák,
Mert életem millió gyökerű.⁴⁴
S majd egyszer tán csak fordul a világ,
Jönnek utánam Pilinszkyk, Attilák,
Hunyadi s Zudor nemcsak karddal,
De tollal is vért ontanak majd,
Ott, hol már ugatva beszélnek csak a magyart.
Váradon iskolát neveznek el rólam,
okosok tompítják majd a tollam,
S hogy emlékem sohase fakuljon,
koszorút helyeznek évente szobromon.
Ripacsok szavalnak, tudósok kutatnak,
S egy szép napon egy firkász
Szavaimmal told meg egy írást a Holnapnak.
Az EMKE teraszán, hol kávéét rendeltem egykoron,
Meglazult márványtábla hirdeti majd a falon:
„Ády, a proletár költő ült itt és alkotott” –
Ennél ostobább mondatot!

Ausencia, ausencia – éneкли Cesaria Evora
Távollét, hiány,
ha szárnyam lett volna,
Megértettél volna, apám
Anyám se sírja ki szemeit üregiből
S most nem sötétlene két fekete lyuk
A csupasz koponyán.
Csinszkat is jobban szerettem volna én,
ha szárnyam lett volna,
ha szárnyam lett volna, magasabban szálllok,
s nem nyel el az örvény Léda sötét ölén.
Cesaria, Cesaria, te, fekete Madonna,
Te, sikátorok pacsirtája,
Te, sötét lelke dalnoka,
Te, csöndes sodrása Akherón vizének

*Vigyél, vigyél, vigyél haza végleg... Most
Elnémulunk, szép hugom: Este.
Egy nagy csókkal elnémulunk
S nézzük a süket Éjszakát
Halottakként, húrt megeresztve.
Fogunk talán még csöndbe törni,
De szavunk nem lesz szent titok:
Magunkat és mást meggyötörni.
Elnémulunk, szép hugom: Este.⁴⁵
*Megyek, mert Kharón mester sürget,
Nyitva a túlvilág kapuja...
Kiaítsák be a zengő Űrbe:
„Nagy vendég van most indulóban,
Ki turkált minden szépben, jóban
S most vetkőzi az életet.”⁴⁶
Hajnalodik s végre: az én hajómon,
Az igazin, szállok virág-fedetten⁴⁷
E szép új világ felett.
Páris, Várad, ágyó,
A pusztai köd megevett...**

Idézetek

- 1., 40. Ady: A magyar Ugaron
- 2., 3., 8., 41. Ady: Góg és Magóg fia vagyok én
4. Ady: Akik mindig elkésnek
5. Ady: A föl-földobott kő
- 6., 7. Ady: Krisztus-kereszt az erdőn
- 9., 10. Ady: Dózsa György unokája
11. Ady: Fölszállott a páva
- 12., 17. Ady: Héja-nász az avaron
13. Ady: Sem utódja, sem boldog őse
14. Ady: A Halál rokona
- 15., 29., 42., 43. Ady: A muszáj-Herkules
16. Ady: Lédával a bálban
- 18., 23., 33. Ady: Párisban járt az ősz
19. Ady: A Hortobágy poétája
20. Ady: Az ős Kaján
21. Ady: Emlékezés egy nyár-éjszakára
- 22., 26. Ady: A fekete zongora
24. Karinthy Frigyes: Moslék-ország (Így írtok ti)
25. Ady: Vér és arany

27. Ady: Az ezüst Krisztus
28. Páll Márta: A hiába halottak éneke
30. Ady: Nézz, drágám, kincseimre
31. Ady: Elbocsátó, szép üzenet
- 32., 37. Ady: Megint Páris felé
34. Ady: Páris, az én Bakonyom
35. Ady: Szüret az Athoszhegyen
36. Ady: Megint nagy vizekre
38. Ady: A Gare de l'Esten
39. Ady: A grófi szerűn
44. Ady: Ifjú szívekben élek
45. Ady: Most pedig elnémulunk
46. Ady: Könyörgés vig halásért
47. Ady: Az elhagyott kalóz-hajók